సేకరణ-సంపాదకత్వం: కాత్యాయనీ విద్మహే

తెలుగు ఆధునిక సాహిత్యప్రపంచంలో బుచ్చిబాబుగా పసిద్ధులైన శివారాజువెంకట సుబ్బారావు కథా రచయిత, నవలాకర్త, నాటక, నాటికా రచయిత, వ్యాసకర్త, సాహిత్య వివేచనా తత్పరుడు, ఆత్మ కథారచయిత, కవి, చిత్రకారుడు. 1946లో వెలువడిన ఆయన 'చివరకు మిగిలేది' నవలకు తెలుగు నవలా చరిత్రలో ఒక విశిష్టస్థానముంది. ఆయన 60 కథల వరకూ వ్రాశారు. ఆద్యంతాలు - మధ్య రాధ, ఉత్తమ ఇల్లాలు, ఒకే నిద్ర - ఎన్ని కలలు వంటి నాటకాలనూ, శిష్యరక్షిత, ఒమర్ ఖయ్యాం, రాయల కరుణకృత్యం లాంటి నాటికలనూ రాశారు. షేక్ స్పియర్ సాహితీ పరామర్శ చేశారు. 'నా అంతరంగ కథనం' అనే బాల్యజీవితానికి సంబంధించిన ఆత్మకథనూ, 'నన్ను మార్చిన పుస్తకం' అనే తన వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రభావితం చేసిన పుస్తక ప్రభావక శక్తి పరిచయాన్నీ రాశారు. బుచ్చిబాబు రచనల్లో ఆయన బహుముఖ సృజనాత్మక సాహిత్య వ్యక్తిత్వాన్ని వెల్లడించేవి ఆయన రాసిన కథలు. కథారచనలో సమకాలిక కథారచయితల కంటే భిన్నంగా తనదైన ధోరణినీ, శైలినీ, కథా శిల్పాన్నీ ఏర్పరచుకున్న రచయిత బుచ్చిబాబు. ***- కేతు విశ్వనాథరెడ్డి (దీపధారులు పుస్తకంలో)***

బుచ్చిబాబు డైరీలు - సమయం, సందర్భం

సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, వైజ్ఞానిక సాహిత్య కళారంగాలలో చేసిన విశేషకృషివల్ల ప్రసిద్ధికి వచ్చిన వ్యక్తుల జీవితాలను పునర్నిర్మించి తరువాతి తరాలవాళ్ళకందించటానికి ఆయా వ్యక్తులు వ్రాసుకున్న డైరీలను - ఉత్తరాలను మించిన అధికారిక ఆధారాలు వేరేవీలేవు. ముఖ్యంగా సాహిత్య రంగంలో రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచికలను సిద్ధం చేయటంలో భాగంగా వారి వాఙ్మయ జీవిత విశిష్టతలను వ్యక్తం చేసే డైరీలను - ఉత్తరాలను ప్రచురించటం ప్రయోజనకారిగా వుంటుంది.

డైరీ - దినచర్య రచన. వ్యక్తుల నిత్యజీవిత విషయాలను, కుటుంబ సంబంధాలను, స్నేహ సంబంధాలను, వృత్తిపర విషయాలను మాత్రమే కాక వాళ్ళ అభిరుచులను, అభిప్రాయాలను, కాంక్షలను, ఆంతర్యాలను, అలవాట్లను, ప్రవర్తనారీతులను, ఆశాభంగాలను పట్టి చూపించేది డైరీ. డైరీ వ్రాయటం అంటే వ్యక్తులు తమ అంతరంగాన్ని తామే తమముందు పరిశీలనకు పెట్టుకోవడమన్నమాట. ఏ

దాపరికాలు, భయాలు, వంచనలు లేకుండా అంతరంగాలను విప్పిపరచే వీలుండటం వల్ల డైరీలు చాలావరకు రచయిత అసలైన వ్యక్తిత్వానికి నిలువుటద్దాలుగా ఉంటాయి.

డైరీలు - ఉత్తరాలు ఆ వ్యక్తులకు సంబంధించిన విస్తృత సమాచారాన్నందిస్తాయి. ఈ విస్తృత సమాచారం తత్కాలంలో దానంతటది అదిగా సాధించే ప్రయోజనం పెద్దగా వుండకపోవచ్చు. కానీ తరువాత తరువాత ఆ వ్యక్తులను చుట్టుకుని జరిగే పరిశోధనలకు ముడిపదార్థంగా పనిచేస్తూ మార్గదర్శక సూత్రాలను నిర్దేశించగల స్థితిలో వుంటుందనటంలో సందేహంలేదు. ఈ సందర్భంలో డైరీలను - ఉత్తరాలను చెత్తకింద తీసిపారేసిన వాళ్ళున్నప్పటికి అలాంటి వాటి ఆధారంతోనే వర్జీనియావుల్ఫ్ వంటి రచయితలు చక్కని జీవిత చరిత్రలను రూపొందించిన విషయం గమనించవచ్చు.

ఈ క్రమంలో సామాజిక సాహిత్య రంగాలలోని మనుషుల డైరీలకు మరింత ప్రాధాన్యత ఉంది. సమకాలీన సామాజిక రాజకీయాంశాల పట్ల రచయిత ప్రతిస్పందనా స్థాయిని, చైతన్యాన్ని, రచయిత సాహిత్య దృక్పథం రూపొందుతున్న క్రమాన్ని అర్థం చేసుకొనటానికి ఈ విధంగా డైరీలు వల్ల లభించే విస్తృత సమాచారం తోడ్పడుతుంది. అసలు సాహిత్యరంగంలో డైరీలను ఉత్తరాలను సేకరించి అధ్యయనానికి వీలుగా సంపాదించి ప్రచురించటం పాశ్చాత్య భాషాసాహిత్యాలననుసరించి వచ్చిన సంప్రదాయమే. 1857 తరువాత తెలుగు సాహిత్యంలో వచ్చిన నూతన పరిణామం ఫలితమిది. ఈ క్రమంలో గురజాడ అప్పారావుగారి డైరీలు - లేఖలు, కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి డైరీలు - లేఖలు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి డైరీలు - లేఖలు ప్రచురించబడ్డాయి. 2007లో మనసు ఫౌండేషన్ ప్రచురించిన 'రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి రచనా సాగరం' పుస్తకంలో 1935 నుండి 1941 వరకు లభించిన రావిశాస్త్రి డైరీలు చేర్చబడ్డాయి

ఆధునిక కాలంలో తెలుగుభాషా సాహిత్య రంగాలలో డైరీలను - ఉత్తరాలను సంపాదించి, ప్రచురించి అధ్యయనావకాశాలను విస్తృతం చెయ్యాలన్న దృక్పథం రోజురోజుకీ బలపడుతున్నది. ఈనాడు అటు రచయితలు - ఇటు విమర్శకులు రచయితల డైరీలను, ఉత్తరాలను బయటపెట్టటం ద్వారా ఆయా రచయితల రచనల గురించి కొత్త కొత్త విషయాలను తెలుసుకోవటం ఎట్లా వీలవుతుందో చెప్తున్నారు.

నిజానికి బుచ్చిబాబు డైరీలను 1983 లోనే బుచ్చిబాబు వాఙ్మయ జీవిత సూచికలో భాగంగా అచ్చువేయటం జరిగింది . 1978-1983 మధ్యకాలంలో చివరకు మిగిలేది నవల మీద పిహెచ్‌డి కి పరిశోధన చేస్తూ బుచ్చిబాబు సాహిత్య వ్యక్తిత్వాన్ని దృక్పథాన్ని అర్థం చేసుకొనటానికి ఆయన సమస్త సాహిత్యాన్ని సేకరిస్తూ అధ్యయనం చేస్తున్న ఆరోజుల తపనను తీర్చిన సాహిత్యంలో బుచ్చిబాబు డైరీలు, ఉత్తరాలు ప్రధానమైనవి. బుచ్చిబాబుగారి భార్య శివరాజు సుబ్బలక్ష్మి గారు విశాల హృదయంతో అవి అన్నీ చూడటానికి నాకు అవకాశం ఇచ్చారు. 1980 మేలో వారం రోజులు, జూన్‌లో వారం రోజులు, జులైలో వారం రోజులు - 1981 జులైలో మరో వారం రోజులు హైదరాబాదులో వారింట్లోనే వుండి డైరీల పని చూసుకోవటం జరిగింది. యింకా మిగిలివున్న డైరీలను నాతోపాటు వరంగల్‌కు తీసుకొచ్చుకోవటానికి సుబ్బలక్ష్మిగారంగీకరించటంతో - తెచ్చుకున్న డైరీలపని 1981 సెప్టెంబర్‌లో కొంత, 1982 జనవరిలో మరికొంత చేసుకోగలిగాను. 1982 మార్చిలో మళ్ళీ ఒకసారి హైదరాబాదు వెళ్ళి మూడు రోజులుండి డైరీల పని పూర్తిచేసుకుని వచ్చాను.

బుచ్చిబాబు వ్రాసుకున్న డైరీలు మొత్తం 18 లభించాయి. వాటిలో మొదటిది 1935 సంవత్సరపు డైరీ. ఆ తరువాత నాలుగు సంవత్సరాల డైరీలు లేవు. 1940 సంవత్సరపు డైరీ ఉంది. ఆ తరువాత ఆరు సంవత్సరాల డైరీలు లేవు. మళ్ళీ 1947-48 సంవత్సరపు డైరీలు వున్నాయి. 1949 సంవత్సరపు డైరీలేదు. 1950 డైరీ వుంది. 1951 డైరీ లేదు. 1952 డైరీ ఉన్నది. తరువాత రెండు సంవత్సరాల డైరీలు లేవు. 1955, 1956 సంవత్సరపు డైరీలున్నాయి కానీ 1957 డైరీలేదు. 1958 నుండి 1967 వరకు మొత్తం పది డైరీలు వరుసగా

ఉన్నాయి. దొరికిన మొదటి డైరీ అంతముందునుండే ఆయన డైరీలు వ్రాయటం ప్రారంభించి వుండటానికి వీలుంది. 1967లో మరణించే వరకు ఆయన డైరీ వ్రాశాడు. అయితే మధ్యలో ఆయా సంవత్సరాల డైరీలు దొరకకుండా పోయినవి 15. వీటిని గురించి శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మిగారు కూడా ఏమీ చెప్పలేకపోయారు. ముఖ్యంగా బుచ్చిబాబు నవలా వస్తువును గురించి ఆలోచించే సమయంలోని డైరీలు దొరకక పోవటం వలన ఆ నవల గురించి తెలియవలసిన రచయిత అంతరంగం వెలుగులోకి రాకుండా పోయింది.

దొరికినంతవరకు డైరీలలో కొన్నిరోజులు అసలేమీ వ్రాయబడలేదు. మరికొన్ని రోజులలో ఎత్తివ్రాసి చూపించదగినంత ముఖ్యవిషయాలు కనిపించవు. అలాంటివాటినన్నింటిని వదిలివేయటం జరిగింది. ఆయన దినచర్యలన్నీ కూడా యధాతధంగా ఎత్తివ్రాయలేదు. వాఙ్మయ జీవిత విశేషాలయిన రచనలు చేయటాన్ని గురించిన వివరాలను, వాటికి సంబంధించిన ఆదాయాలను, చేసిన ఉపన్యాసాలను, సమకాలీన సాహిత్యం, సినిమా మొదలైన కళారూపాలను గురించిన అభిప్రాయాలను, సమకాలీన రచయితలతో వున్న సంబంధ బాంధవ్యాలను దృష్టిలో వుంచుకుని బుచ్చిబాబు డైరీలలోని విషయాలను ఎత్తి వ్రాయటం జరిగింది. ఆ మేరకు బుచ్చిబాబు డైరీలు నా దృష్టి కోణం నుండి ,సాహిత్య సాంస్కృతిక ప్రయోజనాల కోణం నుండి కొంత సెన్సార్ అయినవనే చెప్పాలి.

బుచ్చిబాబు డైరీలు 1935 నుండి లభిస్తున్నాయి. అప్పటికి ఆయనకు 20 సంవత్సరాలు. ఇంటర్మీడియట్ చదువు పూర్తయింది. రచయితగా, చిత్రకారుడుగా, నాటక అభిమానిగా సాహిత్య అధ్యయన పరుడుగా ఆయన రూపొందుతున్న కాలం అది. ఆ కాలంలోనే ఆయన దినచర్య రచన ప్రారంభించారు.. ఇంగ్లీష్ భాషా సాహిత్యాల పట్ల ఆయనలో ప్రత్యేక అభినివేశం బలపడుతున్న కాలం కూడా అది. తరువాత ఆయన ఇంగ్లీష్ సబ్జెక్ట్‌తో బియ్యే చెయ్యటమే కాక ఇంగ్లీష్ ఎమ్మే కూడా చేసారు. అందువల్లనే కావచ్చు ఆయన డైరీలు చాలా వరకు ఇంగ్లీష్‌లోనే ఉన్నాయి. వాటిని ఎడిట్ చేస్తూ ఎత్తి రాసుకొంటున్నప్పుడు నేను ఇంగ్లీష్‌లోనే రాసుకొన్నాను. బుచ్చిబాబు చిత్రకారుడు కూడా కనుక డైరీలలో చాలా వాటికి స్వయంగా చిత్రించి వేసుకొన్న కవరు పేజీలు ఉన్నాయి.

ఈ డైరీలు బుచ్చిబాబు లేఖలే కాక ఆయనకు ఇతర సాహిత్యకారులు రాసిన లేఖలుతో సహా 'బుచ్చిబాబు వాఙ్మయ సూచిక' ను రూపొందించి నా సిద్ధాంత వ్యాసం 'చివరకు మిగిలేది:మానసిక సామాజిక స్రవంతి- నవలా విమర్శ' కు అనుబంధంగా ప్రచురించి ఇప్పటికి 32 ఏళ్ళు. 2015(జూన్ 14)-2016 బుచ్చిబాబు శత జయంతి సంవత్సరం. కొత్తతరాన్ని బుచ్చిబాబు సాహిత్య అధ్యయనం వైపు ప్రేరేపించటానికి బుచ్చిబాబు డైరీలు ప్రచురించటం అవసరమని అదెలా ఆచరణ సాధ్యం చెయ్యాలా అని ఆలోచిస్తున్న తరుణంలో 2015 జూన్ 14న అమెరికాలో వీక్షణం నెలవారీ సదస్సులో నేను పాల్గొనటం జరిగింది. కిరణ్‌ప్రభ గారి ఇంట్లో జరిగిన ఆ సదస్సులో బుచ్చిబాబు సాహిత్యం గురించి మాట్లాడే అవకాశం నాకు లభించింది. ఆ సందర్భంలో సాగిన సంభాషణ ఫలితం బుచ్చిబాబు డైరీలను కౌముదిలో సీరియల్‌గా ప్రచురించటానికి కిరణ్‌ప్రభగారు ఇష్టంగా ముందుకు రావటం. కొత్తతరం పాఠకులకు కొత్త పద్ధతిలో బుచ్చిబాబును చేరువ చెయ్యటం మంచిదే కదా అని నేను 'సరే' అన్నాను. ఇంగ్లీష్‌లో ఉన్న డైరీలను తెలుగు చేసి వేద్దామని కూడా ఆయనే అన్నారు. బుచ్చిబాబు డైరీల ప్రచురణకు సమయం సందర్భం ఇలా సమకూడాయి. ఈ నాడు ఇందుకు అవకాశం కల్పించిన కౌముది నిర్వాహకులు కిరణ్‌ప్రభ గారితో పాటు, ఆనాడు ఈ పనిలో ప్రేరణ అయిన బంగోరె (బండిగోపాలరెడ్డి)గారు ఈ పని ఇంత సమగ్రంగా చేయటానికి పూర్తి సహాయ సహకారాలు అందించిన శివరాజు సుబ్బలక్ష్మి గారు - నాకెప్పుడూ స్మరణీయులు.

- కాత్యాయనీ విద్మహే

(క్రిందటి సంచికనుంచి కొనసాగింపు)

బుచ్చిబాబుగారికి ప్రముఖులు వ్రాసిన ఉత్తరాలు

బుచ్చిబాబూ,

చివరకు ఈ స్థితిలో పడ్డాను.

నిన్న ఉదయం ఆఫీసుకు బయలుదేరబోతుంటే, మళ్ళీ చాలా ఎక్కువగా నొప్పి వచ్చింది భయపడి టాక్సీ తెప్పించుకుని, డాక్టరు షెవాయి ఇంటికే వెళ్ళాను. ఏవో మందులూ అవీ పడ్డాక ఇంటికి వచ్చాను. నొప్పి తగ్గింది. ఇవాళ ఉదయం డాక్టరు వచ్చి మరేమీ కంగారు లేదని చెప్పి, ఇంజెక్షన్ ఇచ్చి, వీలుంటే సాయంకాలం ఎక్స్‌రే తీయించి చూద్దామన్నాడు.

రేపు, తానే, ఆఫీసులో దిగబెడతానన్నాడు. కనుక, ఈ సాయంకాలం దాకా, ఇన్ని రోజులూ సెలవు ఎలాగ పెట్టాలి? మొన్న పోయిన శనివారం వచ్చానాఫీసుకు. ధోరణి చూస్తే, రేపటి నుంచి రాగలను. మా మావగారు ఇవాళ వచ్చి ఉంటారు, కనుక ఆయనతో మాట్లాడి ఆఫీసుకు పంపుదామనుకున్నాను. ఆయన ఇక్కడకు రాలేదు. నా యెడ దయవుంచి, మీరు శ్రీ నాయరుగారి తోను మన ధర్మజ్ఞానితోనూ సెలవు విషయం మాట్లాడండి – అంటే రేపటిదాకా.

ఏవయినా చూడవలసిన స్క్రిప్ట్స్ ఉంటే, కాగితాలుగాని ఉంటే, ఇంటికి పంపలేరూ? మీరొకసారి రాలేరూ? ఎల్లుడి ఆదివారం మందాకిని ఉంది. దానిలో రెండు ఐటమ్స్ ఉన్నాయి. (1) శ్రీ సన్నిధానం సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి శ్లోకాలు – చిక్రోడం అంటే ఉడత మీద. ఈ శ్లోకాలు శ్రీ కె.వి.ఎన్ శాస్త్రిగారి బల్ల సొరుగులో ఉన్నాయి. తాళం శ్రీ వెంకోబాచారి వద్ద ఉన్నాయట. (2) ఇక రెండో ఐటం శ్రీ గుండేరావు హర్కారేగారి రచన సంస్కృతం సులభంగా నేర్చుకునే పద్ధతిమీద – ఇదివరకు స్క్రిప్ట్‌కే వ్రాసాం. ఇప్పుడు వారే వచ్చి చదివేటట్టు కాగితం పంపాలి.

మిమ్మల్ని – ఇతర మిత్రులనూ – ఈ విధంగా చిక్కులు పెడుతున్నందుకు సిగ్గుపడుతున్నాను. నన్ను మన్నించమని శ్రీనాయరుగారితోనూ చెప్పండి. ఏం చెయ్యను? అనుకోకుండా దుర్భరమైన బాధ వచ్చింది. అన్నట్టు నిన్న మిల్టన్ దేకి ఏదయినా జరిగిందా? ఈనెల 21 వ తేది శ్రీ వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి స్మరణ దినం – వారి ప్రతాపరుద్రీయం నుండి అయినా, విజయ బొబ్బిలినుండి అయినా ఒకటి రెండు రంగాలు ప్రసారం చేయటమున్నూ.

వేంకటరాయశాస్త్రి వంటి అపర మల్లినాథుడు లేక మా పరమగురువులు రాయశాస్త్రి లేక వేంకట రాయశాస్త్రిమూర్తి పర్సనాలిటీ మీద ఒక ప్రసంగం అయినా ఇప్పించాలి, నీరసంగా ఉంది, ఇంకా వ్రాయలేను.

I.c.177.Errum Manzil, మీ
Hyderabad –4 కృష్ణశాస్త్రి

P.S వేంకటరాయశాస్త్రి వంతి మహాపురుషుడు ఎప్పుడెప్పుడో కానీ పుట్టడు. రేపు 21 డిసెంబరు వారి 105వ జన్మదినం. మనవి రెండు మూడు కార్యక్రమంలో ఉండాలి. శ్రీ నాయరుగారితో మాట్లాడండి. నేను చూడవలసినవేకాక వ్రాయవలసినవి ఏవయినా స్క్రిప్ట్స్ ఉంటే తెలియపరచండి. ఏవయినా ఉత్తరాలు వస్తే ఇయ్యండి ఇతని చేతికి.

విజయవాడ

శుక్రవారం

జానకిరాం, ప్రేమతో

మీ ఉత్తరం చేరింది సంతోషము. నేనే వ్రాద్దామనుకున్నాను. ఆ వ్యాసము మీరు చూడలేదేమో మీకు పంపిద్దాము అనుకుంటుండగా మీ ఉత్తరం చేరింది. కొన్ని భాగాలు కొందరిని నవ్వించాయి. అంటే నాకు ఆశ్చర్యంగా ఉన్నది. అటువంటి మాటలు ఏవీ నేను వ్రాయలేదే అని మిమ్మలనూ మీవారినీ గురించి వ్రాసేటప్పుడు, నేను చాలా Restraint చూపవలసి వచ్చింది. మేనరికము అని వ్రాసేటప్పుడే అనుకున్నాను. తర్వాత మళ్ళా, మీరు ఆ మొదటి రోజున ఈస్ట్ నూక్‌లో నా వద్దకు వస్తూ, వారిని పిలిచినప్పుడు ఆ పిలుపులో ఆ మేనరికపు వాత్సల్యము స్ఫురించినది నాకు. ఆ తర్వాత వేసవి అంతా, అప్పుడప్పుడు మీరు అత్తవారింటనే ఉండి ఆనందిస్తున్నది జ్ఞాపకం వచ్చి, మేనరికమే అనుకున్నాను. వారు మీ దెస చూపే ఆప్యాయతా, అలాగే అనిపిస్తుంది నాకు. పోనీలెండి; అచ్చువేసేటప్పుడు మారుస్తాను.

ఇలస్ట్రేటెడ్ వీక్లీకి మీరు కథలు కొన్ని మీరు తెలుగులోంచి ఇంగ్లీషులోకి తెస్తున్నారని విన్నాను. నన్ను వ్రాయమన్నారు. నేను మీ 'నన్నుగురించి కథ వ్రాయవూ ' ఇంగ్లీషు చేస్తున్నాను. మీరు ఈ కథను నాకు వదలండి ఏం?

ఆవిడ కథ నేనింకా చదవలేదు మీరు తిరుపతికి ఉత్తరం వ్రాసినపుడు నేను అక్కడ లేను. మొన్న ఉగాదికి వెళ్ళినపుడు శారద చెప్పింది. చాలా సంతోషించాను. ఈసారి ఆమె వ్రాసినపుడు శేషయ్యగారికి వేరే రిజిష్టర్ కవర్‌లో పంపే వారిని ఆదివారం ప్రభ సారస్వత అనుబంధములలో వెయ్యమని చెప్పండి. ఆ ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక నేనింకా సంపాదింపలేకపోయాను. సంపాదించి చదువుతాను. ఆ విషయం మళ్ళా వ్రాస్తాను.

నేను రచయితల సభకు రావడం లేదు – కానీ ఆ తర్వాత వచ్చి మీ ఇంట్లో 'తిష్ట వెయ్యాలని ఉన్నది, ఒక మూడు వారాలైనా. ఏమో, ఎలా పరిణమిస్తాయో మా ప్లాన్లు.

చి॥కమలా పిల్లలూ ఇరవయ్యో తారీఖున మద్రాసు వెడుతున్నారు. వేసవి అంతా అక్కడే ఉంటారు. శారదా మా అత్తగారూ మే 15కు గానీ మద్రాసు జేరరు. ఈసారి నేను మద్రాస్ వెళ్ళడం లేదు. వారిద్దరూ మద్రాసు వెళ్ళాక నేనూ మా మాధవరమూ, ఆ ప్రాంతాలకు వెళ్ళి రావాలనుకుంటున్నాను. ఆ తర్వాత మీ ఊరు శారద అప్పుడప్పుడు అంటూ ఉంటుంది. తను నేనూ మళ్ళీ ఊటీ వెళ్ళాలని – కొడైకెనాల్‌గాని కాని, ఇది ఇంకా Plous wish గానే ఉంది.

శారద కథలు అచ్చు వేయించాలనే ప్రయత్నము మళ్ళా జరుగుతూంది. బందరు భావరాజు నరసింహారావును కలుసుకుని మాట్లాడాను. వారం పదిరోజులలో ఏ మాటా చెపుతానన్న మనిషి మూడు నెలలైనా గప్ చిప్. ఇదీ వరస. నేనే స్వయంగా అచ్చు వేయిస్తాను. డిస్ట్రిబ్యూషన్ ఏపంత కష్టంకాదు అన్నాను నేను. ఆ ప్రయత్నం ప్రారంభించాను. వేయి కాపీలు 880రూపాయలు. 500 కాపీలు 550 రూపాయలు అన్నారు. వేయి వేయించి కాపీ ఒకటి 2-50 ఉంచినా, ఏడాదిలో చలామణి ఐపోతాయి అన్నారు. కానీ, ఇంతలో శారద అంటూంది. ఈ విషయాలు మనకు తెలియవు – చేతులు కాల్చుకుంటావేమో వద్దు అని. "ఆ డబ్బు పెట్టి ఊటి వెళదామం"టోంది నాకు తాత్కాలిక చల్లదనము కంటె అచ్చైన ఆమె పుస్తకము ఇష్టమని ఎలా ఒప్పించను, ఆమెను!?

స్మృతిపథం, 'భగీరథప్రయత్నం ' చేసి పూర్తిచేయించాను పుస్తకంగా, ఎలాగైతేనేమి ఇపుడు బైండింగ్లో ఆలస్యం – ఇవ్వాళ రేపు: మళ్ళీ రేపు: ఆ తర్వాత మళ్ళీ రేపు. అయినా, ఒడ్డు కనిపిస్తూంది, చేతికి అందుతుంది తీరము నేడో రేపో, కాపీ నేను స్వయంగా మీ చేతిలో ఉంచాలి అనుకుంటున్నాను. అందరూ ఎలా ఉన్నారు? సత్తి, ఆంజనేయులు (?), రామం – వివరంగా వ్రాయండి.

ప్రేమతో,

జానకిరాం

ప్రియమిత్రులు శ్రీ బుచ్చిబాబుగారికి

నమస్కారములు

మీ కార్డ్ అందినది. కృతజ్ఞతలు. షష్టిపూర్తి నిర్వహణ తమకు నచ్చినందుకు ఎంతో సంతోషం. బాగుందని యెందరో రాశారు కానీ మీనుండి లేఖ వచ్చినప్పుడు కలిగిన ఆనందం వేరు. ఏమైనప్పటికీ పిండికొద్దీ రొట్టె. రచనలో శక్తి వుంది గనుక నాటకం రాణించింది. నాకు నచ్చిన కొద్ది స్క్రిప్ట్సులో అదొకటి బహుశః ఈనెలాఖరులోగా అటురావాలనుకుంటున్నాను. ఎంతవరకు నా కోర్కె నెరవేరుతుందో చెప్పలేను. లీవ్ శాంక్షన్ కాలేదు కాగానే వస్తాను ఓ పదిరోజులు ఉండాలని ఉంది.

పోతే రామకృష్ణని విజయవాడకు ట్రాన్స్‌ఫర్ చేయడం అతను సెలవుపెట్టి హైదరాబాదు కోసం ట్రై చేస్తుండటం మీరు ఎరుగుదురనుకుంటాను వీలైతే ఇక్కడ ఉండడానికి ప్రయత్నమనుకోండి.

రమణమ్మగారిని మద్రాసు వేశారు ఇది నిన్నటి వార్త. మీ ఆరోగ్యం గురించి వ్రాయించండి. శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మిగారికి నా నమస్కారాలు అందించండి.

అక్కడి విశేషాలు వ్రాయించండి. తమకు నేను పుస్తకాల బాపతు కొద్ది మొత్తం ఇవ్వవలసి యున్నది. మరేమైన నాటికలు పంపండి. వచ్చే క్వార్టర్‌లో వేసుకుంటాం. ఇతరులవి కూడా సజెస్ట్ చేయండి. ఇంగ్లీషు నాటకాలు ఏవైనా ఎడాప్ట్ చేసుకోడానికి అనువైనవి (కాపీరైట్స్ గొడవ అడ్డుతగలనివి) సజెస్ట్ చేయండి. మంచి నాటకం స్క్రిప్ట్ దొరకాలేగాని నిర్వహణ ఎలా వున్నా బాగానే ఉంటుంది. మంచి నాటకం బాగా లేనప్పుడు ఏం చేసినా బాగనిపించదు.

"ఉత్తమా ఇల్లాలు" మళ్ళీ ఇక్కడ నుంచి వేస్తున్నాం. రికార్డింగ్ భద్రపరిచాను.

మద్రాసు నాటకాలు దయతో విని ఎట్టి మొహమాటం లేకుండా నాకు మీ విమర్శలిస్తూ ఉండండి. మార్గదర్శకత్వం నాకు ఎంతైనా అవసరం. నాటకాలు ఎన్నుకోవటం దగ్గర నుంచి నిర్వహణదాకా మీ సూచనలు కావాలి. నాకు మీ సలహాలు శిరోధార్యములు మీ అనుభవంలో ఎన్నో వంతు నాది?

సర్వదా

మీ దాశరధి

పి.ఎస్. దాశరధీ శతకం రేపు పంపుతాను.

A.I.R
Hyderabad
1-1-61

నా ప్రియమైన బుచ్చిబాబునకు ఆశీర్వచనాలు.

29వ తేదీగల నీజాబందింది. నీ అభిమానం నాకు ప్రతిరోజూ ఏదో ఒక సమయంలో జ్ఞాపకానికి వస్తూండడం సహజమైనా, అది ఆనందాన్ని అందించేదిగా కూడా కావటం నా అదృష్టం. నా నిత్యమననం, మరల నిన్ను జాబులో కనిపింపజెయ్యడం. ఏమని వ్రాయాల్నో ఈ ఆనంద మైకంలో నాకు సరియైన మాటలందడంలేదు.

నా హృదయస్థులను మర్యాద పదాలతో సంబోధించడం నాకలవాటుపడని ఒక అంతఃస్సు. అలాంటి అంతఃస్సును మరింతగా శుభ్రపరచుకుని, నిన్నూ, మా అమ్మాయినీ, ఈ నూతన సంవత్సరారంభంలో ఆనంద శుభమంగళ ప్రదంగా ఆశీర్వదిస్తున్నాను.

నాకివ్వడానికి నిశ్చయింపబడిన కేంద్ర అకాడమీ బహుమతికి నీవంటి కళాభిమాని పంపిన అభినందనాలు ఒక పరువును గూర్చినట్లుగా ప్రమోదమొందుతున్నాను. నేను వ్రాయనెంచిన నా జీవిత చరిత్ర "నటస్థానం"లో నీ జాబును ముద్రించుకుంటాను.

బుచ్చిబాబూ! నీ జాబును ఎన్నోసార్లు చదువుకున్నాను. నా మిత్రులకు చూపించుకున్నాను. అందలి మీ అభిమానాన్ని నా హృదయానికి హత్తుకొనుచున్నాను.

కృతజ్ఞతతో నిలుస్తున్న
భవదీయుడు స్థానం.

Post your comments